ECLI:LV:AT:2021:0331.A420128719.10.S
Lieta Nr. A420128719, SKA-402/2021
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2021.gada 31.martā

Tiesa šādā sastāvā: senatores Ieva Višķere, Lauma Paegļkalna, Rudīte Vīduša

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/, /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ pieteikumu par Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta 2018.gada 24.oktobra lēmuma Nr. DA-18-1470-ap atcelšanu, sakarā ar /pers. A/, /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2020.gada 28.janvāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Līdzpieteicējiem /pers. A/, /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ pieder dzīvokļi dzīvojamā mājā /adrese/, Rīgā.

Rīgas pilsētas būvvaldes būvinspektors 2018.gada 27.augustā apsekoja dzīvojamo māju un konstatēja, ka ēkai ir tādi konstrukciju bojājumi, kas liecina par trūkumiem ēkas mehāniskajā stiprībā un stabilitātē, norāda uz negatīvām izmaiņām ēkas tehniskajā stāvoklī un var radīt ēkas konstrukciju nestspējas zudumu un tiešu apdraudējumu cilvēku drošībai, tāpēc uzdeva nekavējoties pārtraukt ēkas 2.stāva ekspluatāciju. Savukārt ar būvvaldes 2018.gada 28. un 30.augusta atzinumiem līdzpieteicējiem uzdots nekavējoties pārtraukt visas dzīvojamās mājas ekspluatāciju līdz ēkas detalizētas tehniskās izpētes atzinuma iesniegšanai un izskatīšanai būvvaldē vai ēkas bīstamības novēršanai.

Minētie būvvaldes atzinumi atstāti negrozīti ar Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta 2018.gada 24.oktobra lēmumu Nr. DA-18-1470-ap (turpmāk – pārsūdzētais lēmums).

Līdzpieteicēji vērsās tiesā ar pieteikumu par pārsūdzētā lēmuma atcelšanu.

[2] Administratīvā apgabaltiesa ar 2020.gada 28.janvāra spriedumu līdzpieteicēju pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesas spriedums, tostarp ņemot vērā pievienošanos pirmās instances tiesas sprieduma motīviem, pamatots ar turpmāk norādītajiem apsvērumiem.

[2.1] Būvvaldes atzinumos konstatēts, ka dzīvojamās mājas fasādes siltinājumā un apdarē ir plaisas (vietām aptuveni 1 cm platumā), fasādes horizontālajā dekoratīvajā izvirzījumā ir ieliekšanās pazīmes, kas varētu liecināt par ēkas pamatu sēšanos, arī atsevišķās dzegas daļās ir plaisas un betona apmetuma izdrupumi. Ēkas iekšpusē – kāpņu telpā – betona pakāpienu pirmajā laidā ir plaisas ar ievērojamu atvērumu un deformācijas pazīmes, arī kāpņu telpas ārsienās un nesošajās sienās ir plaisas ar ievērojamu atvērumu (vietām aptuveni 1 cm platumā). Dzīvokļu ārdurvīm un logiem ir deformācijas sēšanās pazīmes. 1.stāva dzīvokļu nesošajās sienās, virs durvju ailēm, pie dūmkanāliem un griestu apdares konstrukcijās ir plaisas ar ievērojamu atvērumu, tādi paši bojājumi ir arī 2.stāvā, un tiem papildus – arī starpstāvu pārseguma sēšanās pazīmes. Atzinumā konstatētos bojājumus apstiprina arī fotofiksācijas un Rīgas pašvaldības policijas uzfilmētais videomateriāls, kurā citstarp fiksēts, ka ēkas 2.stāvs drošības apsvērumu dēļ tika apsekots, ēkā iekļūstot pa 2.stāva logu, kā arī fiksēti ēkas iedzīvotāju paskaidrojumi par to, ka ēkas durvis un logus ir grūti atvērt.

[2.2] No lietā esošajiem pierādījumiem izriet, ka dzīvojamās mājas bīstamība bija konstatēta pietiekamā apjomā, lai noteiktu nekavējošu aizliegumu to ekspluatēt. Situācijā, kad ēkas ārsienās un iekšpusē ir redzamas plaisas un paši ēkas iedzīvotāji atbraukušajiem operatīvajiem dienestiem norāda, ka nav iespējams atvērt dzīvokļu durvis un logus, šāds risinājums ir atbilstošs un samērīgs, un tiesību normas to nepieprasa apstiprināt ar tādu pierādījumu kā ekspertīzes atzinums vai tamlīdzīgi. Šādā veidā primāri tiek nodrošināta sabiedrības locekļu, tostarp pašu līdzpieteicēju, veselība un dzīvība, kas varētu tikt apdraudēta, turpinot ekspluatēt dzīvojamo māju. Minēto nevar atsvērt līdzpieteicēju iebildumi, ka viņiem nav citas dzīvesvietas.

[2.3] Līdzpieteicēji norādījuši uz eksperta /pers. E/ 2018.gada 31.oktobra dzīvojamās mājas apsekojuma atzinumu kā pierādījumu, kas apliecinot, ka nekavējošam ēkas ekspluatācijas aizliegumam nebija pamata. Taču, pirmkārt, minētais atzinums sagatavots pēc pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas. Otrkārt, šis atzinums pats par sevi neapliecina, ka pārsūdzētajā lēmumā aizliegums ekspluatēt dzīvojamo māju līdzpieteicējiem noteikts nepamatoti. Šajā atzinumā secināts, ka dzīvojamās mājas ārsienu plaisājums un kāpņu telpas kāpņu elementu plīsumi īslaicīgā termiņā (no pusgada līdz vienam gadam) nav konstruktīvi bīstami un nevar izraisīt pēkšņu ēkas avārijas situāciju. Vienlaikus eksperts rekomendēja steidzami atbalstīt kāpņu telpas elementu ar telpisku metāla konstrukciju, apturot pamatu nosēšanās plastiskās deformācijas, kas nepārtraukti turpinās un var sagraut esošo pārsegumu kāpņu telpā. Tādējādi minētajā atzinumā ir norādīts, ka plaisājumi un plīsumi nav bīstami tikai īsā termiņā, tomēr visumā ir konstatēts, ka dzīvojamā māja ir bīstama ekspluatācijai un tai ir nepieciešami darbi konstrukciju pastiprināšanai, turklāt atsevišķi būvdarbi tai ir nepieciešami steidzami. Šāds atzinums pats par sevi nevar būt pietiekams pierādījums, ka pārsūdzētais lēmums vērtējams kā prettiesisks.

[2.4] /pers. E/ dzīvojamās mājas apsekojuma atzinums tika sastādīts 2018.gada 31.oktobrī. Attiecīgi tiesvedības laikā ir beidzies arī /pers. E/ atzinumā prognozētais termiņš, kurā ārsienu plaisājums un kāpņu telpas kāpņu elementu plīsumi nevarētu izraisīt pēkšņu ēkas avārijas situāciju. Līdzpieteicēji tiesā nav iesnieguši pierādījumus, ka ir veikta ēkas konstrukciju stiprināšana. Tādējādi arī šobrīd un jau augstākā apdraudējuma pakāpē ir konstatējama dzīvojamās mājas ekspluatācijas bīstamība, kas nepieļauj pārsūdzētā lēmuma atcelšanu.

[3] Līdzpieteicēji par minēto apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, norādot uz tiesas pieļautiem Administratīvā procesa likuma 154.panta un 251.panta piektās daļas normu pārkāpumiem. Līdzpieteicēju ieskatā, tiesa nepareizi novērtējusi eksperta /pers. E/ atzinumu, jo no tā izrietot, ka pārsūdzētā lēmuma pieņemšanas brīdī dzīvojamās mājas stāvoklis nebija tāds, lai to būtu bīstami ekspluatēt. Tas apliecinot, ka ar mājas nekavējošu ekspluatācijas aizliegumu saistītais līdzpieteicēju pamattiesību ierobežojums esot bijis pārsteidzīgs un nesamērīgs.

[4] Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments paskaidrojumos par kasācijas sūdzību uzskata to par nepamatotu.

Motīvu daļa

[5] Līdzpieteicēju kasācijas sūdzības pamatā ir iebildumi pret to, kā apgabaltiesa ir novērtējusi viņu iesniegto pierādījumu – eksperta /pers. E/ 2018.gada 31.oktobra dzīvojamās mājas apsekojuma atzinumu. Vienlaikus no kasācijas sūdzības izriet, ka, līdzpieteicēju ieskatā, būves ekspluatācijas apturēšana būtu uzskatāma par tiesisku tikai tad, ja vēlāk tiktu pierādīts, ka būve tiešām bija tik nedroša, ka tās ekspluatācija nebija pieļaujama. Senāts turpmāk norādīto apsvērumu dēļ atzīst, ka šāds uzskats nav pamatots.

[6] Jāņem vērā, ka konkrētajā gadījumā aizliegums ekspluatēt dzīvojamo māju līdzpieteicējiem bija noteikts būvinspektora veiktās būves drošuma kontroles rezultātā.

Iestādes rīcība, kontrolējot ekspluatācijā pieņemtas būves drošumu, regulēta Būvniecības likuma 21.panta sestajā daļā. Saskaņā ar minēto tiesību normu būvinspektors, kontrolējot būves drošumu, veic vispārīgu vizuālo apskati, kuras laikā fiksē un novērtē redzamos bojājumus, un sagatavo atzinumu. Savukārt būvvalde, pamatojoties uz atzinumā konstatēto, pieņem lēmumu par tālāko rīcību saistībā ar būves bīstamību: uzdod veikt būves, tās daļas vai iebūvēto būvizstrādājumu tehnisko izpēti, uzdod novērst konstatēto bīstamību, informējot par to pašvaldību, un/vai aiziedz būves ekspluatāciju līdz bīstamības novēršanai (21.panta septītā daļa).

Tādējādi, kā skaidri izriet no minētajām tiesību normām, būves drošuma kontroles ietvaros būvinspektors veic vienīgi vispārīgu būves *vizuālo apskati*, fiksējot un novērtējot *redzamos bojājumus*. Tātad būvinspektors būtībā veic pirmšķietamu būves drošuma novērtējumu, kas balstīts uz tādiem apstākļiem, kurus ir iespējams konstatēt un izvērtēt jau kontroles veikšanas brīdī. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja būvinspektoram, vizuāli novērtējot būves bojājumus, un vēlāk būvvaldei, iepazīstoties ar būvinspektora atzinumu, ir pamatotas bažas par būves drošumu, ir jāpieņem uz risku izvērtējumu balstīts lēmums par to, kā un cik steidzami tālāk risināt ar būves drošumu saistītos jautājumus, tostarp, vai nepieciešams nekavējoties aizliegt būves ekspluatāciju. Tiesību normas neparedz un nebūtu arī saprātīgi pieprasīt, lai iestāde, pieņemot attiecīgu lēmumu, jau būtu vispusīgi un detalizēti pārbaudījusi visus ar būves drošumu saistītos aspektus, jo tas prasa gan laika, gan citu resursu ieguldījumu, un var novest pie tā, ka tiek pieļauts ekspluatēt faktiski bīstamu būvi, kas rada draudus cilvēku drošībai, veselībai vai pat dzīvībai. Tieši tāpēc viens no lēmumiem, ko iestāde šādā gadījumā papildus būves ekspluatācijas aizliegumam var noteikt, ir uzdot veikt būves, tās daļas vai iebūvēto būvizstrādājumu tehnisko izpēti.

Ievērojot minēto, ne vienmēr būvinspektora un būvvaldes uz risku izvērtējumu balstītais būves drošuma izvērtējums sakritīs ar vēlāk noskaidrotiem apstākļiem par būves faktisko drošumu, tostarp eksperta veiktā būves detalizētas tehniskās izpētes atzinumā vai citā atzinumā konstatētajiem apstākļiem un izdarītajiem secinājumiem. Tomēr tas pats par sevi nenozīmē, ka šis sākotnējais būves drošuma izvērtējums automātiski uzskatāms par prettiesisku. Ievērojot to, kādas intereses ir pretnostatāmas, iestādei izvērtējot, vai būve ir tik bīstama, lai nekavējoties aizliegtu tās ekspluatāciju, proti, cilvēku drošība, no vienas puses, un tiesības izmantot īpašumu (vai mājokli), no otras puses, – iestādes piesardzība, dodot priekšroku cilvēku drošībai, vispārīgi var būt attaisnojama. Tā kā abas minētās intereses ir saistītas ar personas pamattiesībām, proti, ar Latvijas Republikas Satversmes 93.pantā garantētajām tiesībām uz dzīvību un 111.pantā garantētajām tiesībām uz veselības aizsardzību, no vienas puses, un 96.pantā garantētajām tiesībām uz mājokļa neaizskaramību, kā arī 105.pantā garantētajām tiesībām uz īpašumu, no otras puses, tad nav šaubu, ka iestādes vērtējumam par to, kura no minētajām pamattiesībām konkrētajā situācijā ir vairāk ierobežojama, ir jābūt pienācīgi izsvērtam un pamatotam. Tomēr vienlaikus, kā jau minēts, paturams prātā, ka šāds izvērtējums iestādei bieži vien ir jāveic īsā laika posmā, iespējami ātri reaģējot uz apstākļiem, kas norāda uz būves bīstamību. Tāpēc tiktāl, ciktāl ir redzams, ka iestādes noteiktais būves ekspluatācijas aizliegums nav patvaļīgs, jo ir bijis pietiekams pamats bažīties par būves bīstamību, būves ekspluatācijas aizliegumu nebūtu pamata atzīt par prettiesisku tikai tāpēc, ka vēlāk noskaidrotie apstākļi liecina, ka būve tomēr attiecīgajā brīdī vēl nebija tik bīstama, lai tās ekspluatāciju nekavējoties apturētu. Ja potenciāli nedrošas būves ekspluatācija tiktu apturēta tikai un vienīgi tad, kad nav nekādu šaubu par to, ka tā ir cilvēkiem nedroša (var kuru katru brīdi sabrukt), pastāvētu būtisks cilvēku apdraudējuma risks saistībā ar tām būvēm, par kuru drošību ir pamatotas šaubas, bet pilnīgai pārliecībai par to nedrošumu ir nepieciešams veikt būves, tās daļas vai iebūvēto būvizstrādājumu tehnisko izpēti. Kā jau minēts, tehniskās izpētes veikšana prasa laiku, tāpēc tehniskās izpētes atzinuma sagaidīšana, lai izlemtu jautājumu par būves ekspluatācijas aizliegumu, varētu novest pie tā, ka cilvēku veselība vai pat dzīvība jau faktiski tiek apdraudēta.

[7] Izskatāmajā lietā iestāde aizliegumu ekspluatēt dzīvojamo māju līdzpieteicējiem noteica, reaģējot uz pašu dzīvojamās mājas iedzīvotāju sūdzībām par plaisām, kuras pēkšņi izveidojušās ēkas sienās, un logu un durvju sēšanos (minēto apstākļu dēļ iedzīvotāji bija izsaukuši arī operatīvos dienestus) un balstoties uz mājas apsekošanas ietvaros konstatēto.

Senāts nesaskata, ka apgabaltiesas vērtējums par iestādes lēmuma pamatā esošajiem apstākļiem (sk. šā sprieduma 2.1.–2.4.punktu) būtu patvaļīgs vai neloģisks. Turklāt, lai arī, līdzpieteicēju ieskatā, lietā izšķiroši ir tas, ka eksperta /pers. E/ atzinumā nav norādes par ēkas tūlītēju bīstamību, jāņem vērā, ka saskaņā ar minētajā atzinumā norādīto, eksperta ieskatā, ēkas ārsienu plaisājums un kāpņu telpā esošo kāpņu elementu plīsumi nav uzskatāmi par konstruktīvi bīstamiem tikai īslaicīgā termiņā – pusgadu līdz gadu –, taču, ja pusgada laikā kāpņu telpas konstrukcijas netiks atbalstītas ar telpisku metāla konstrukciju, tad ekspertam ir pamats domāt, ka konstrukciju deformācija turpināsies straujāk, plaisu sistēma progresēs un mūris tiks sagrauts. Tāpēc eksperts ieteicis vairākus steidzamus risinājumus ēkas tehniskā stāvokļa uzlabošanai (*lietas 11.–17.lp.*). Līdz ar to minētais atzinums acīmredzami nav tāds pierādījums, kas pats par sevi apliecinātu, ka dzīvojamās mājas nekavējošs aizliegums līdzpieteicējiem bija noteikts nepamatoti. Proti, ja reiz eksperts pat pēc padziļinātas ēkas izpētes secinājis, ka ēkas tehniskais stāvoklis ir tāds, kura uzlabošanai atsevišķas darbības ir nepieciešams veikt steidzami, tad ir loģiski, ka iestādei, tikai vizuāli apsekojot ēku, objektīvi varēja rasties bažas par būves drošumu. Savukārt ar līdzpieteicēju atsaukšanos uz to, ka atzinumā nav norādes par ēkas tūlītēju bīstamību, un ar atsaukšanos uz atsevišķiem atzinuma citātiem, kas, līdzpieteicēju ieskatā, apliecina viņiem noteiktā pienākuma nepamatotību, pašu par sevi nav pietiekami, lai atzītu, ka apgabaltiesa, novērtējot minēto atzinumu, ir pieļāvusi tādus tiesību normu pārkāpumus, kas noveduši vai varēja novest pie nepareiza sprieduma lietā.

Senāts arī uzsver, ka lietas faktisko apstākļu pārbaude un pierādījumu pārvērtēšana nav kasācijas instances tiesas uzdevums, un procesa dalībnieka nepiekrišana tam, kā tiesa novērtējusi pierādījumu, nenozīmē, ka tiesa pierādījuma vērtēšanā pieļāvusi tiesību normu pārkāpumus.

[8] Līdzpieteicēji kasācijas sūdzībā arī norādījuši, ka dzīvojamās mājas nekavējošs ekspluatācijas aizliegums nevar tikt atzīts par samērīgu līdzpieteicēju pamattiesību ierobežojumu. Pamatojot minēto argumentu, līdzpieteicēji atkārtoti uzsvēruši, ka saskaņā ar eksperta /pers. E/ atzinumā norādīto dzīvojamā māja nebūtu uzskatāma par bīstamu pat veselu gadu no atzinuma sagatavošanas brīža. Iestādes vēlme atstāt līdzpieteicējus bez mājām uz gadu ilgu laika periodu esot nepamatota.

Senāts jau atzina, ka nav saskatāms, ka eksperta /pers. E/ atzinums pats par sevi acīmredzami pierāda, ka dzīvojamās mājas nekavējošs ekspluatācijas aizliegums līdzpieteicējiem tika noteikts nepamatoti. Citus argumentus tam, kādēļ aizliegums ekspluatēt līdzpieteicēju mājokļus ir nesamērīgs pamattiesību ierobežojums, līdzpieteicēji kasācijas sūdzībā nav norādījuši. Tāpēc konkrētais arguments kasācijas sūdzībā nav pienācīgi pamatots, un Senāts to nevar pārbaudīt pēc būtības.

Vienlaikus norādāms, ka no pārsūdzētā lēmuma arī neizriet, ka iestāde būtu noteikusi līdzpieteicējiem liegumu izmantot dzīvojamo māju veselu gadu. Ar pārsūdzēto lēmumu mājas ekspluatācija aizliegta līdz dzīvojamās mājas detalizētas tehniskās izpētes atzinuma saņemšanai un izskatīšanai būvvaldē vai līdz dzīvojamās mājas bīstamības novēršanai. Tādējādi, lai arī ir saprotamas neērtības, kas objektīvi rodas līdz ar aizliegumu izmantot mājokli, samērīguma kontekstā jebkurā gadījumā nebūtu atstājams bez ievērības apstāklis, ka līdzpieteicēju tiesību ierobežojuma ilgums ir tieši atkarīgs no pašu līdzpieteicēju līdzdarbības – proti, no tā, cik ātri līdzpieteicēji iesniedz būvvaldē ēkas detalizētas tehniskās izpētes atzinumu vai novērš ēkas bīstamību.

[9] Rezumējot minēto, Senāts atzīst, ka līdzpieteicēju kasācijas sūdzībā norādītie argumenti neliecina, ka tiesa sprieduma taisīšanā ir pieļāvusi tādus tiesību normu pārkāpumus, kuru dēļ pārsūdzētais spriedums būtu atceļams. Līdz ar to pārsūdzētais spriedums atstājams negrozīts, bet līdzpieteicēju kasācijas sūdzība – noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 1.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2020.gada 28.janvāra spriedumu, bet /pers. A/, /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

I. Višķere L. Paegļkalna R. Vīduša